การเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุด (OPAC) ของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม[1]

Accessing Electronic Resources through Online Public Access Catalog (OPAC) of Graduate Students, Mahasarakham University[1]

ฤทัย นิ่มน้อย[2]
ภาธร นิลอาธิ[3]

Ruethai Nimnoi[2]
Patorn Nilati[3]

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการใช้และความต้องการการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุด (OPAC) ของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวน 3,066 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวน 103 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม เก็บข้อมูลที่สมบูรณ์ได้ 103 ชุด คิดเป็นร้อยละ 3.36 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 53.40) ไม่ทราบและไม่เคยใช้การเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ผ่านการสืบค้นฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุด ด้านประเภทของทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ที่กลุ่มตัวอย่างต้องการเข้าถึงผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดทั้ง 3 ประเภทอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับดังนี้ 1) ทรัพยากรสารสนเทศที่ห้องสมุดจัดซื้อ ($\bar{X}$ = 4.62) 2) ทรัพยากรสารสนเทศที่พัฒนาโดยห้องสมุด ($\bar{X}$ =4.61) และ 3) ทรัพยากรสารสนเทศที่เผยแพร่ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ($\bar{X}$ = 4.60) และด้านรูปแบบเนื้อหาของทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่กลุ่มตัวอย่างต้องการเข้าถึงผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดมากที่สุดคือเอกสารฉบับเต็ม (full-text) ($\bar{X}$ =4.74)

คำสำคัญ: การเข้าถึงสารสนเทศ ฐานข้อมูลบรรณานุกรมทรัพยากรห้องสมุด ฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุด
หัวเรื่อง: การค้นคืนสารสนเทศ ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ระบบการจัดเก็บและค้นคืนสารสนเทศ

---

[1] เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง *การใช้เขตข้อมูล 856 (แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และการสืบค้น) ในฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเข้าถึงทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์* ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยประจำปีงบประมาณ 2559 จากคณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
e-mail: ruethai.n@msu.ac.th

[3] อาจารย์ ภาควิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
e-mail: patorn.n@msu.ac.th

Abstract

The purpose of this study were to explore the use and need of accessing electronic resources through Online Public Access Catalog (OPAC) of graduate students, Mahasarakham University. The population consisted of 3,066 Mahasarakham University graduate students and 103 (3.36%) were convenience sampling. The research instrument was a questionnaire. Then data were analyzed and presented by descriptive statistics.The results showed that most of the respondents (53.40%) did not know and use of Online Public Access Catalog (OPAC) to access the electronic resources (e-resources). In term of types of e-resources, the respondents need to access to e-resources to all types at highest level. Firstly, e-resources subscribe by the library ($\bar{X}$ = 4.62). Secondly, e-resources develop by the library ($\bar{X}$ = 4.61) and thirdly, e-resources publish on Internet ($\bar{X}$ = 4.60). In term of content forms of e-resources, the respondents need to access to full text at highest level ($\bar{X}$ = 4.74).

Keywords: Information access, e-resource, Library information database
Subject Headings: Information retrieval, Electronic information resources, Information storage and retrieval systems

บทนำ

กระบวนการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษาและการทำวิจัยนั้น การใช้ห้องสมุดถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้เรียน ครูอาจารย์ และนักวิจัยในฐานะของผู้ใช้สารสนเทศต้องคำนึงถึง จากการเพิ่มขึ้นของทรัพยากรสารสนเทศมากกว่าเท่าตัวก่อให้เกิดปัญหาการเข้าถึงสารสนเทศที่เหมาะสมรวมไปถึงปัญหาการใช้งาน อย่างไรก็ตามปัญหาเหล่านี้ได้รับการแก้ไขอย่างมากด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศนอกจากเพื่อการจัดการและจัดระบบสารสนเทศแล้ว ยังทำให้สารสนเทศมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างมากแม้แต่ประเทศที่มีการพัฒนาน้อยที่สุดด้วยข้อจำกัดทางเศรษฐกิจก็ตาม (Khan, 2017) ผู้ใช้สารสนเทศในปัจจุบันมีทางเลือกหลากหลายที่จะได้รับข้อมูลที่ต้องการโดยไม่จำเป็นต้องเดินทางมาห้องสมุดด้วยตนเองเพื่อใช้ทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบสิ่งพิมพ์ แต่สามารถนั่งอยู่ที่บ้านหรือที่ทำงานและเข้าถึงทรัพยากรห้องสมุดแบบออนไลน์และบริการต่างๆ ผ่านระบบเครือข่ายหรือวิธีการตรวจสอบสิทธิ์ (authentication methods) ได้ตลอดเวลา (Renwick, 2005)

การให้บริการสารสนเทศของสถาบันบริการสารสนเทศ นอกจากทรัพยากรสารสนเทศแล้ว พฤติกรรมสารสนเทศของผู้ใช้บริการเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จำเป็นต้องคำนึงถึงเมื่อต้องดำเนินงานเพื่อการให้บริการสารสนเทศ ลักษณะของผู้ใช้สารสนเทศที่พบจากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ (Kabmala, Bualert, Dadpan, 2001; Inphrom, 2008) สรุปได้ว่าบุคคลมีแนวโน้มแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งซึ่งเข้าถึงง่ายและสะดวกที่สุดและมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามนิสัยที่ทำเป็นประจำ

เมื่อแสวงหาสารสนเทศ อีกทั้งผู้ใช้และผู้ไม่ใช้สารสนเทศมักไม่ค่อยตระหนักถึงแหล่งสารสนเทศและวิธีใช้งานแหล่งนั้นๆ คนต่างกลุ่มจะมีพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้สารสนเทศ ได้แก่ แหล่งสารสนเทศนั้นหาได้ง่าย ประโยชน์หรือคุณค่าของสารสนเทศที่ได้รับ ภูมิหลังและลักษณะของผู้ใช้ ระบบสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของผู้ใช้ และผลของการใช้สารสนเทศครั้งที่ผ่านมา โดยมีองค์ประกอบในการพิจารณาตัดสินใจเลือกหนทางแสวงหาสารสนเทศประกอบด้วย 1) ลักษณะของแหล่งสารสนเทศและลักษณะของสารสนเทศที่จะได้จากแหล่งนั้น ได้แก่ ความสะดวกในการเข้าถึง ค่าใช้จ่าย คุณภาพของสารสนเทศ ฯลฯ 2) สถานการณ์ความต้องการสารสนเทศ 3) ลักษณะของผู้แสวงหาสารสนเทศ และ 4) ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ

สารสนเทศสำหรับการศึกษาและวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษานั้นควรมีคุณลักษณะที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย มีอำนาจสามารถพิสูจน์ได้ มีความน่าเชื่อถือ ถูกต้องและทันเวลา เนื่องจากความต้องการสารสนเทศที่มีคุณภาพสูงของผู้เรียนที่จะใช้สารสนเทศเพื่อการศึกษาวิจัย ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจึงได้จัดหาทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ (electronic resources หรือ e-resources) เพื่อให้บริการข้อมูลสารสนเทศ แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จึงได้รับความนิยมและถูกใช้กันอย่างแพร่หลาย เนื่องด้วยสามารถนำมาสร้างนวัตกรรมในการเรียนการสอน มีความรวดเร็วในการค้นคว้า อีกทั้งยังเพิ่มการค้นพบและการสร้างสรรค์ศาสตร์ใหม่ๆ ที่พบจากการสืบค้นได้ (Henderson & MacEwan, 1997) รวมไปถึงการที่ผู้ใช้มีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์มากขึ้นและมีความต้องการใช้สารสนเทศที่ทันสมัยในสาขาของตน การใช้ทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้เรียนระดับบัณฑิตศึกษาที่ต้องศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเองมากขึ้น

จากแนวความคิดเดิมที่เชื่อว่าหากผู้ใช้ต้องการค้นหารายการทรัพยากรสารสนเทศของสถาบันบริการสารสนเทศผู้ใช้ต้องสืบค้นด้วยระบบ OPAC หากต้องการค้นหาฐานข้อมูลเชิงวิชาการและวิชาชีพผู้ใช้ต้องสืบค้นจากฐานข้อมูลออนไลน์ และหากผู้ใช้ต้องการค้นหาข้อมูลทั่วไปผู้ใช้ต้องสืบค้นข้อมูลที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตความเชื่อดังกล่าวต้องเปลี่ยนไป (Tumnanchit, 2014) เนื่องจากผู้ใช้ในปัจจุบันมีความต้องการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสารสนเทศเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นฐานข้อมูลของวารสารออนไลน์ที่ได้รับการตีพิมพ์และการเข้าถึงเว็บที่ค้นหาข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว มีขอบเขตเนื้อหาที่เป็นสากลและบางครั้งข้อมูลที่ต้องการไม่สามารถหาได้จากแหล่งอื่น นอกจากนี้ทรัพยากรเหล่านี้ยังสามารถเข้าถึงและสืบค้นได้ง่าย (Dalgleish & Hall, 2000) Renwick (2005) กล่าวว่า ความพร้อมใช้งานของทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ได้เปลี่ยนแปลงสิ่งที่ผู้ใช้อ่านและใช้งานจริงและผู้ใช้เองก็มีแนวโน้มที่จะใช้แหล่งสารสนเทศที่เข้าถึงได้ง่ายเท่านั้น ดังนั้นการเข้าใช้บริการที่ห้องสมุดจึงมีปริมาณลดลงอย่างมากและการค้นพบสารสนเทศแบบบังเอิญจะลดลงเช่นกัน ในขณะที่การเข้าถึงทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์โดยตรงด้วยการสืบค้นเพียงครั้งเดียวจะช่วยให้ผู้ใช้ลดเวลาที่ใช้ในการสืบค้นข้อมูล

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเพื่อช่วยให้ผู้ใช้บริการ

เข้าถึงสารสนเทศง่ายขึ้นโดยการสืบค้นผ่านโปรแกรมที่เรียกว่าการเข้าถึงรายการทรัพยากรห้องสมุดแบบออนไลน์ (Online Public Access Catalog–OPAC หรือ Web OPAC) ซึ่งเป็นระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้ใช้สืบค้นผ่านหน้าจอคอมพิวเตอร์เพื่อค้นหาทรัพยากรห้องสมุดรายการใดรายการหนึ่งว่ามีอยู่ในห้องสมุดนั้นหรือไม่มีสถานะเป็นอย่างไร (Stevenson, 1997) ข้อมูลที่ค้นได้ส่วนใหญ่มักเป็นข้อมูลบรรณานุกรม (bibliographical data) ของทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุดส่วนใหญ่จึงเรียกว่าฐานข้อมูลบรรณานุกรมทรัพยากรห้องสมุดหรือเรียกโดยย่อว่า “OPAC” นับเป็นแหล่งข้อมูลเบื้องต้นที่จะทำให้ทราบว่าสารสนเทศเรื่องที่ต้องการมีอยู่ในทรัพยากรสารสนเทศประเภทใดบ้าง เช่น หนังสือ วารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์อินเทอร์เน็ตเป็นต้น ห้องสมุดบางแห่งอาจให้ข้อมูลที่เป็นรายละเอียดเนื้อหาของเรื่องที่สืบค้นโดยสังเขปหรือโดยสมบูรณ์ในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์และการทำรายการบรรณานุกรมทรัพยากรสารสนเทศใน OPAC อยู่ในรูปแบบของมาตรฐานการทำรายการที่เครื่องคอมพิวเตอร์อ่านได้ (MAchine-Readable Cataloging หรือ MARC21) ซึ่งเริ่มมีการใช้มาตั้งแต่ปี ค.ศ.1980 และ ในปี ค.ศ. 1997 The Network Development and MARC Standards Office (Library of Congress, 2006) ได้เพิ่มช่องทางการทำรายการที่จะช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วยการกำหนด Tag 856 Electronic Location and Access (แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และการสืบค้น) เป็นเขตข้อมูลที่ใช้ทำรายการข้อมูลที่จำเป็นในการค้นหาและเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศที่อยู่ในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์

นอกจากนี้เขตข้อมูล 856 ยังใช้บันทึกข้อมูลบรรณานุกรมสำหรับทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นส่วนย่อยหรือเป็นข้อมูลบางส่วนของทรัพยากรห้องสมุดที่มีอยู่ในระบบอิเล็กทรอนิกส์ รวมไปถึงใช้เพื่อระบุและเข้าถึงรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ของทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุด ซึ่งได้มีการอธิบายหรือให้ข้อมูลไว้ในรายการบรรณานุกรมหรือแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์อื่นที่เกี่ยวข้อง (Library of Congress, 2003) เพื่อเชื่อมโยง (link) จากฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดไปยังทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ที่ห้องสมุดมีให้บริการ รวมถึงได้เสาะแสวงหาทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์จากแหล่งสารสนเทศภายนอก เช่น อินเทอร์เน็ต หรือฐานข้อมูลออนไลน์มาให้บริการกับผู้ใช้ผ่านการสืบค้นจาก OPAC นับได้ว่าเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจะนำมาใช้ในการจัดเก็บและให้บริการสื่ออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งเป็นสื่อที่สามารถจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบสื่อผสมได้ปริมาณมากและสามารถค้นคืนด้วยระบบคอมพิวเตอร์ที่สะดวกรวดเร็วจึงนับว่าเป็นทรัพยากรสารสนเทศประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนการค้นคว้าและการวิจัยในการศึกษาระดับอุดมศึกษา (Tantiwarapa, 2008)

เขตข้อมูล 856 (แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และการสืบค้น หรือ Electronic Location and Access) เป็นเขตข้อมูลที่บันทึกซ้ำได้ (Repeatable field: R) ใช้บันทึกข้อมูลสถานที่จัดเก็บข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการสืบค้น ได้แก่ ข้อมูลที่จำเป็นต่อการค้นหาและเข้าถึงทรัพยากร

อิเล็กทรอนิกส์ เช่น ที่อยู่จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (email) ข้อมูลระบบถ่ายโอนข้อมูล (FTP) ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ผ่านทางไกล (remote login หรือ Telnet) ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ผ่านทาง hypertext transfer Protocol (HTTP หรือ URL) เป็นต้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะถูกนำมาใช้ในการบันทึกบรรณานุกรมสำหรับทรัพยากรเมื่อทรัพยากรหรือส่วนย่อยของทรัพยากรนั้นสามารถเข้าถึงหรือใช้งานได้ด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ยังอาจจะถูกใช้ในการค้นหาและเข้าถึงส่วนที่เป็นสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของทรัพยากรที่ไม่ผลิตมาในลักษณะอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมด แต่มีการอธิบายหรือระบุไว้ในรายการบรรณานุกรมว่ามีทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เช่น หน้าสารบัญ (table of content) บทคัดย่อหรือเรื่องย่อ (abstract or summary) หน้าปกหรือเนื้อหาบางบทบางตอน เป็นต้น (Network Development and MARC Standards Office, Library of Congress, 2003)

สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีหน้าที่บริหารจัดการและให้บริการทรัพยากรสารสนเทศที่มีคุณภาพเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน การศึกษาค้นคว้าวิจัยของมหาวิทยาลัยและสังคม มีการพัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบและครอบคลุมทุกสาขาวิชาและได้กำหนดนโยบายในการทำรายการทรัพยากรสารสนเทศเพื่อให้ผู้ใช้เข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ในลักษณะของแนวปฏิบัติที่ดี (best practices) เรื่องการบริการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ (Academic Resource Center, Mahasarakham University, 2016) สำนักวิทยบริการได้มีการทำรายการทรัพยากรสารสนเทศในฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดเน้นให้ผู้ใช้เข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศที่เป็นลิขสิทธิ์ของห้องสมุดหรือสถาบันเป็นหลัก มีการดำเนินการรวบรวม จัดทำและให้บริการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นผลงานวิจัยของบุคลากรมหาวิทยาลัยในฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์และวิจัยมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งผู้ใช้บริการสามารถสืบค้นและดาวน์โหลดเอกสารฉบับเต็มผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศของสำนักวิทยบริการได้ นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรสารสนเทศอื่นๆ ที่ห้องสมุดได้ดำเนินการจัดหาและนำมาจัดทำและให้บริการในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งการรวบรวมและทำการเชื่อมโยงให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่มีการเผยแพร่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วย แต่เนื่องจากความเข้าใจที่ไม่ชัดเจนในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ รวมถึงเงื่อนไขของผู้ผลิตฐานข้อมูลออนไลน์ ทำให้ไม่สามารถทำการเชื่อมโยงโดยใช้เขตข้อมูล 856 ไปยังแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้ทุกรายการ โดยเฉพาะทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นเอกสารฉบับเต็มและมีการเผยแพร่บนเว็บไซต์ รวมไปถึงการปรับปรุงการเชื่อมโยงไปยังแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีความจำเป็นต้องตรวจสอบข้อผิดพลาดหรือการเปลี่ยนแปลง (death link) ของเว็บไซต์นั้น (Namsorn, 2016)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำรายการทรัพยากรสารสนเทศ ผู้วิจัยยังไม่พบงานวิจัยที่มีการศึกษาการทำรายการในฐานข้อมูล

ทรัพยากรห้องสมุดที่ใช้ความต้องการด้านทรัพยากรสารสนเทศของผู้ใช้มาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน งานวิจัยส่วนใหญ่ที่พบเป็นการศึกษาคุณภาพและข้อผิดพลาดในการลงรายการทรัพยากรสารสนเทศทั้งในเขตข้อมูลและด้านการพิมพ์ อาทิ งานวิจัยของ Saitachote (2010) และ Noikhumyang (2009) เป็นต้น รวมถึงการศึกษาสภาพกระบวนการและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานวิเคราะห์และทำรายการทรัพยากรสารสนเทศ เช่น งานวิจัยของ Sukhum and Phisalphong (2014) และในส่วนของการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดพบงานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาการใช้ฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุดหรือ OPAC โดยงานวิจัยส่วนใหญ่ที่พบจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและปัญหาในการใช้ OPAC เช่น งานวิจัยของ Khunsanong (2006) Jinakhom (2015) เป็นต้น และการศึกษาการใช้ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่ศึกษาเฉพาะบางฐานข้อมูลเท่านั้น เช่น Boonpal (2002) และ Dhamduansri (2007)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการทำรายการเขตข้อมูล 856 “เขตข้อมูลแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และการสืบค้น” รวมไปถึงการใช้และความต้องการเพื่อเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของผู้ใช้ฐานข้อมูลห้องสมุด โดยในการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษานิสิตระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เนื่องจากเป็นผู้ใช้ที่มีความต้องการแหล่งสารสนเทศฉบับเต็มและสารสนเทศที่มีความหลากหลายเพื่อประกอบการศึกษาวิจัยด้วยตนเองอย่างกว้างขวาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้และความต้องการการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุด (OPAC) ของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่กำลังศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2559 จำนวนทั้งสิ้น 3,066 คน รวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 3.36 โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญหรือตามความสะดวก (convenience sampling) กับนิสิตที่เข้าใช้สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2559 ถึง มกราคม พ.ศ. 2560

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามที่พัฒนาจากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและข้อมูลการสัมภาษณ์บรรณารักษ์ที่ปฏิบัติงานในฝ่ายงานเทคนิค สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม การตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหาของแบบสอบถามที่สร้างโดยผู้เชี่ยวชาญในภาควิชาสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวน 3 คน และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นกับนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92

แบบสอบถามประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 12 ข้อ แบ่งเป็น 4 ตอน มีลักษณะเป็นเลือกตอบและแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) มี 5 ระดับ ครอบคลุมการใช้ความต้องการ

เข้าถึงและรูปแบบเนื้อหาทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุด (OPAC) ประกอบด้วยการใช้เขตข้อมูล 856 (แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และการสืบค้น) ในฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดเพื่อเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์และความต้องการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุด ในด้านประเภทและรูปแบบเนื้อหาของทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบประเด็นสำคัญ สรุปผลได้ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 103 คน กำลังศึกษาระดับการศึกษาปริญญาโท จำนวน 101 คน (ร้อยละ 98.06) ระดับปริญญาเอก 2 คน (ร้อยละ 1.94) ส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วท.ม.) (ร้อยละ 25.24) เป็นเพศชาย จำนวน 55 คน (ร้อยละ 53.40) และเป็นเพศหญิง 48 คน (ร้อยละ 46.60)

2. ผลการวิเคราะห์การใช้เขตข้อมูล 856 ในฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดเพื่อเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

จากการศึกษาการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ผ่านการสืบค้นในฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุด (OPAC) ในเขตข้อมูล 856 (แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และการสืบค้น) ในระเบียนบรรณานุกรมของฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคามครั้งนี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 51 คน (ร้อยละ 49.51) มีความถี่ในใช้ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์สัปดาห์ละ 2 ครั้ง และได้ใช้การสืบค้นข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ผ่านเว็บไซต์ของสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคามมากที่สุด จำนวน 91 คน (ร้อยละ 88.35) ส่วนในด้านการรับรู้เกี่ยวกับฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุด (OPAC) มีการเชื่อมโยงไปยังทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามเพียง 43 คน (ร้อยละ 41.75) ที่ทราบและเคยใช้ และมีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 5 คน (ร้อยละ 4.85) ที่ทราบแต่ไม่เคยคลิก (click) เพื่อเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ในขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 55 คน (ร้อยละ 53.40) ที่ไม่ทราบและไม่เคยใช้ ซึ่งส่วนใหญ่มีเหตุผลของการไม่รับรู้ว่าไม่ทราบว่ามีการเชื่อมโยง (link) ไปยังทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์จำนวน 42 คน (ร้อยละ 76.36)

ส่วนของผู้ตอบแบบสอบถามที่ทราบและเคยใช้ฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดเพื่อเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ทั้ง 43 คนนั้น ส่วนมากมีวัตถุประสงค์ในการใช้ข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่สืบค้นได้เป็นข้อมูลประกอบการเรียนวิชาต่างๆ มากที่สุดจำนวน 24 คน (ร้อยละ 50) และจากผลของการสืบค้นแต่ละครั้งสามารถเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ได้ตรงตามต้องการเป็นส่วนใหญ่ จำนวน 37 คน (ร้อยละ 77.08) ส่วนวิธีการจัดการกับผลการสืบค้นที่ไม่เพียงพอหรือไม่ตรงกับความต้องการ ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 23 คน

(ร้อยละ 47.92) เลือกที่จะสืบค้นจากฐานข้อมูลในอินเทอร์เน็ตใกล้เคียงกับการที่ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 22 คน (ร้อยละ 45.83) เลือกที่จะสืบค้นฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดต่อไปโดยใช้ทางเลือกใหม่แต่สืบค้นด้วยคำค้นเดิม

3. ผลการวิเคราะห์ความต้องการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุด

3.1 ความต้องการด้านประเภทของทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคามให้บริการแก่ผู้ใช้สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ 1) ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่ผลิตและพัฒนาโดยห้องสมุดเอง (in-house developing) 2) ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่ห้องสมุดจัดซื้อมาให้บริการ (licensing and purchase) และ 3) ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่จากแหล่งสารสนเทศภายนอกห้องสมุดผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ในส่วนของความต้องการของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเภททรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่ต้องการให้มีการเชื่อมโยงและเข้าถึงได้ผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุด (OPAC) โดยใช้การลงรายการในเขตข้อมูล 856 (แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และการสืบค้น) มีดังนี้

(1) ประเภททรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่ผลิตและพัฒนาโดยห้องสมุดเอง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ทุกชนิดที่ผลิตและพัฒนาโดยห้องสมุดผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุด (OPAC) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.61) โดยเฉพาะทรัพยากรสารสนเทศในกลุ่มของหนังสือ ตำรา เอกสารประกอบการสอนของมหาวิทยาลัย ($\bar{x}$ = 4.74) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประเภททรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่ผลิตและพัฒนาโดยห้องสมุดที่ต้องการเข้าถึงผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุด

ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่เข้าถึงผ่าน Web OPAC ประเภททรัพยากรสารสนเทศที่พัฒนาโดยห้องสมุด	ระดับความต้องการ		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลค่า
1) หนังสือ ตำรา เอกสารประกอบการสอนของมหาวิทยาลัย	4.74	0.44	มากที่สุด
2) บทความวิชาการหรือบทความวิจัยผลงานของบุคลากรมหาวิทยาลัย	4.66	0.68	มากที่สุด
3) รายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์อิเล็กทรอนิกส์ (e-theses) ของมหาวิทยาลัย	4.64	0.59	มากที่สุด
4) ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ห้องสมุดผลิตขึ้นเอง เช่น กฤตภาคออนไลน์ (clipping online)	4.57	0.50	มากที่สุด
5) สื่อการสอนและสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัย	4.43	0.95	มาก
รวม	**4.61**	**0.43**	**มากที่สุด**

(2) ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่ห้องสมุดจัดซื้อมาให้บริการ (licensing and purchase) พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามต้องการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ส่วนใหญ่ที่ห้องสมุดจัดซื้อมาให้บริการมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.62) โดยผู้ใช้มีความต้องการทรัพยากรสารสนเทศในกลุ่มของสื่อการสอน หรือคลิปวีดิโอออนไลน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ =4.75) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ประเภททรัพยากรสารสนเทศที่ห้องสมุดจัดซื้อที่ต้องการเข้าถึงผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุด

ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่เข้าถึงผ่าน Web OPAC ประเภททรัพยากรสารสนเทศที่ห้องสมุดจัดซื้อ	ระดับความต้องการ		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลค่า
1) สื่อการสอนหรือคลิปวีดิโอออนไลน์	4.75	0.56	มากที่สุด
2) หนังสือพิมพ์ออนไลน์ (online newspaper)	4.74	0.44	มากที่สุด
3) วารสารอิเล็กทรอนิกส์ (e-journals)	4.70	0.62	มากที่สุด
4) วิทยานิพนธ์อิเล็กทรอนิกส์ (e-theses)	4.62	0.64	มากที่สุด
5) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-books)	4.55	0.61	มากที่สุด
6) กฤตภาคออนไลน์ (clipping online)	4.33	0.47	มาก
7) ฐานข้อมูลเฉพาะสาขาวิชาที่ห้องสมุดจัดซื้อ	4.00	0.00	มาก
รวม	**4.62**	**0.38**	**มากที่สุด**

(3) ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่จากแหล่งสารสนเทศภายนอกห้องสมุดผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ส่วนใหญ่ที่เผยแพร่จากแหล่งสารสนเทศภายนอกห้องสมุดผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.60) ประเภททรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่นิสิตต้องการในระดับมากที่สุด ได้แก่ หน้าสารบัญหนังสือหรือวารสารฉบับล่าสุดจากเว็บไซต์สำนักพิมพ์ ($\bar{x}$ =4.79) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ประเภททรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่จากแหล่งสารสนเทศภายนอกที่ต้องการเข้าถึงผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุด

ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่เข้าถึงผ่าน Web OPAC ทรัพยากรที่เผยแพร่จากแหล่งสารสนเทศภายนอกห้องสมุด	ระดับความต้องการ		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลค่า
1) หน้าสารบัญหนังสือหรือวารสารฉบับล่าสุดจากเว็บไซต์สำนักพิมพ์	4.79	0.41	มากที่สุด
2) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ฟรี (free e-book) เช่น หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของ Google	4.73	0.56	มากที่สุด
3) เนื้อหาบางบทหรือบางตอนจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่เป็นสาธารณะ	4.73	0.45	มากที่สุด
4) สื่อการสอนหรือคลิปออนไลน์ที่เผยแพร่ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต	4.66	0.53	มากที่สุด
5) หนังสือพิมพ์ออนไลน์ฟรี (free online newspaper)	4.59	0.55	มากที่สุด
6) ข่าวสาร ประกาศหรือข้อมูลองค์กรที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์	4.43	0.50	มาก
7) บทความที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ส่วนบุคคลในรูปแบบ BLOG	4.21	0.59	มาก
รวม	**4.60**	**0.32**	**มากที่สุด**

3.2 ความต้องการด้านรูปแบบของทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

ด้านความต้องการรูปแบบเนื้อหาของทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่ต้องการให้มีเข้าถึงผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามต้องการรูปแบบเนื้อหาของทรัพยากรในรูปแบบเอกสารฉบับเต็ม (full-text) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ =4.74) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 รูปแบบเนื้อหาของทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ต้องการให้มีการเข้าถึงผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุด

รูปแบบเนื้อหาของทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่ต้องการให้มีการเชื่อมโยงในฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุด (Web OPAC)	ระดับความต้องการ		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลค่า
1) เอกสารฉบับเต็ม (full-text)	4.74	0.45	มากที่สุด
2) สารบัญ (table of content)	4.49	0.62	มาก
3) สาระสังเขป (abstract)	4.41	0.71	มาก
4) ดรรชนี (index)	4.40	0.62	มาก
5) บรรณานุกรม (bibliography)	4.37	0.59	มาก
รวม	**4.41**	**0.49**	**มาก**

อภิปรายผล

จากการสำรวจทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคามให้บริการแก่ผู้ใช้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ประเภททรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่ผลิตและพัฒนาโดยห้องสมุดเอง เช่น รายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่อยู่ในรูปเอกสารฉบับเต็ม หรือ ข้อมูลฉบับที่ของวารสารที่ห้องสมุดมีตัวเล่ม (holding) เป็นต้น ประเภททรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่ห้องสมุดจัดซื้อมาให้บริการ เช่น เว็บไซต์ของวารสารหรือหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในฐานข้อมูลออนไลน์ที่ห้องสมุดบอกรับ เป็นต้น ประเภททรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่จากแหล่งสารสนเทศภายนอกห้องสมุดผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น การเชื่อมโยงไปเว็บไซต์ของแหล่งข้อมูลภายนอกที่เผยแพร่ข้อมูลเป็นสาธารณะ ดังนั้น จึงถือได้ว่าสำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคามได้มีแนวปฏิบัติที่ดี (Academic Resource Center, Mahasarakham University, 2016) ในการทำรายการทรัพยากรสารสนเทศเพื่อให้ผู้ใช้เข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้การบริการที่สามารถตอบสนองผู้ใช้บริการที่มีความต้องการสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะงานวิจัยและวิทยานิพนธ์อิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาสารคามซึ่งจะเห็นได้จากมีสถิติการเข้าใช้และขอใช้เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่เพิ่มขึ้นทุกปีประกอบกับปัจจุบันผู้ใช้บริการต่างมีการใช้อุปกรณ์มือถือแท็บเลตหรือสมาร์ทโฟนเป็นเครื่องมือช่วยในการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศบนออนไลน์ สำนักวิทยบริการจึงต้องมีการจัดทำเอกสารอิเล็กทรอนิกส์และการให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการต่อเนื่องเพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงเอกสารอิเล็กทรอนิกส์จากทุกอุปกรณ์ที่ผู้ใช้บริการใช้งานอยู่โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ อีกทั้งยังได้มีบริการ one-stop service online สำหรับเอกสารที่ยังไม่จัดทำเป็นทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งผู้ใช้สามารถขอใช้บริการแบบออนไลน์ได้ สอดคล้องกับข้อเสนอแนะในงานวิจัยของ Jinakhom (2015) กล่าวคือห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาควรมุ่งเน้นคุณภาพสารสนเทศในมิติด้านเนื้อหา มิติด้านความสมบูรณ์ มิติด้านความถูกต้องมิติด้านรูปแบบและมิติด้านความทันเวลาเพื่อส่งผลให้เกิดการใช้งาน Web OPAC ซึ่งจะมีผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้งานและประโยชน์ที่ได้รับของผู้ใช้งานเว็บ Web OPAC ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในที่สุด อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sutthiprapa and Loyfar (2014) ที่พบว่านักศึกษาและอาจารย์มีความเห็นที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับบทบาทห้องสมุดในการส่งเสริมการทำวิทยานิพนธ์ในประเด็นการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศทั้งสิ่งตีพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ให้ครอบคลุมและตรงกับสาขาวิชาและทันสมัยเพิ่มมากขึ้น

1) ในด้านการรับรู้เกี่ยวกับฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดมีการเชื่อมโยงเพื่อให้ผู้ใช้เข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า นิสิตระดับบัณฑิตศึกษามากกว่าครึ่งที่ตอบแบบสอบถามไม่ทราบและไม่เคยใช้การเชื่อมโยงจากฐานข้อมูลห้องสมุดไปยังทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์โดยนิสิตให้เหตุว่าเนื่องจากไม่ทราบว่ามีการเชื่อมโยง (link)ไปยังทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์และไม่ทราบวิธีการใช้และเทคนิค

การเชื่อมโยง (link) ไปยังทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ห้องสมุดจะต้องดำเนินการเพื่อแนะนำให้ผู้ใช้ได้รับทรัพยากรสารสนเทศทุกประเภทที่ห้องสมุดมีให้บริการ ซึ่งจากการศึกษาของ Leenaraj et al. (2014) พบว่าความคาดหวังของผู้รับบริการของห้องสมุดด้านบริการสนับสนุนการการวิจัยคือต้องการให้จัดการบริการแนะนำ/อบรมการสืบค้นข้อมูลหรือการใช้โปรแกรมอย่างต่อเนื่องและมีการประชาสัมพันธ์สม่ำเสมอ ในส่วนของบุคลากรผู้ให้บริการ Leenaraj et al. (2014) ยังได้สังเคราะห์รูปแบบการให้บริการและความรู้ความสามารถของบุคลากรผู้ให้บริการพบว่าผู้ให้บริการควรมีความรู้ความสามารถด้านแนะนำ/อบรม/สอนการใช้ฐานข้อมูลและโปรแกรมต่างๆ รวมถึงด้านการค้นคว้าจากฐานข้อมูลและมีความรู้ความสามารถด้านการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่สนับสนุนการวิจัยซึ่งจะช่วยให้การทำงานในส่วนของการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดไปยังแหล่งสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ มีความหลากหลายของข้อมูลมากยิ่งขึ้น

2) นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีความต้องการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดทุกประเภทอยู่ในระดับมากที่สุด จึงจำเป็นที่ห้องสมุดจะต้องพัฒนาฐานข้อมูลทรัพยากรของสถาบันให้สามารถสนองตอบความต้องการของผู้ใช้ อีกทั้งในการพิจารณาคุณภาพของฐานข้อมูลบรรณานุกรมทรัพยากรห้องสมุดดังที่ Noikhumyang (2009) ได้ศึกษา และสรุปประเด็นพิจารณาคุณภาพไว้ 8 ด้าน การเป็นระบบแบบบูรณาการ (integration) หมายถึงการที่ฐานข้อมูลมีคุณลักษณะที่เป็นการบูรณาการดังนั้นแฟ้มข้อมูลในฐานข้อมูลจะต้องมีโครงสร้างและการกำหนดรูปแบบการใช้เขตข้อมูล (tag) ที่เหมือนกันเพื่อให้สามารถใช้ข้อมูลร่วมกันได้สามารถสืบค้นจากหลายเขตข้อมูลพร้อมกันได้ รวมถึงมีช่องทางที่สืบค้นไปยังฐานข้อมูลอื่นได้และสามารถเชื่อมโยงหรือเข้าถึงไปยังแหล่งสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์รูปแบบอื่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกันได้เป็นต้น

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมหาสารคามมีการขยายคณะ/สถาบัน/สำนัก/กองเป็นจำนวนมาก จึงได้นำระบบห้องสมุดอัตโนมัติ ULibM (Union Library Management) ที่พัฒนาและเผยแพร่โดยบุคลากรสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคามเข้ามาช่วยบริหารจัดการให้ผู้ใช้บริการและเจ้าหน้าที่บรรณารักษ์ปฏิบัติงานห้องสมุดคณะอีกทั้งยังมีการเชื่อมโยงไปยังแหล่งข้อมูลต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัย ทำให้สามารถสืบค้นและรู้ว่าทรัพยากรสารสนเทศมีอยู่ที่ห้องสมุดคณะใดบ้างผู้ใช้สามารถขอใช้บริการที่คณะนั้นได้ อันจะทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างคุ้มค่าและลดงบประมาณในการจัดซื้อจัดหาที่ซ้ำซ้อนกัน จากการผลการศึกษาการดำเนินงานตามกิจกรรมและโครงการดังกล่าวพบว่าผู้ใช้สำนักวิทยบริการและห้องสมุดในหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยได้มีแหล่งสารสนเทศใหม่ๆ ที่เผยแพร่มวลทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัลตามรายสาขาวิชาของคณะที่เปิดสอนอยู่ในรูปฐานข้อมูลดิจิทัลโดยเผยแพร่แบบให้เปล่าและให้บริการเมทาดาทา (metadata) และเนื้อหา (content) ตามมาตรฐานสากลในการ

จัดเก็บค้นคืนเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้ (Charoensiri, Plienchote, & Wongsuwan 2016)

3) ความต้องการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ประเภททรัพยากรสารสนเทศที่ห้องสมุดจัดซื้อ พบว่า นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ประเภททรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่พัฒนาโดยห้องสมุดและประเภททรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่จากแหล่งสารสนเทศภายนอกห้องสมุดตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากจำนวนฐานข้อมูลออนไลน์ที่ห้องสมุดบอกรับและให้บริการมีจำนวนมากอีกทั้งในแต่ละฐานข้อมูลก็มีปริมาณของทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์จำนวนมากเช่นกัน ทั้งประเภทเอกสารฉบับเต็มและประเภทที่ได้เพียงบทคัดย่อและบรรณานุกรมเท่านั้น หากนิสิตต้องค้นหาทรัพยากรสารสนเทศที่ตนเองต้องการโดยเข้าไปสืบค้นทีละฐานข้อมูลจะต้องใช้เวลานานในการสืบค้น ประกอบกับข้อจำกัดด้านทักษะการสืบค้นที่ทำให้นิสิตไม่สามารถเข้าถึงสารสนเทศในรายการที่ตรงกับความต้องการได้ สอดคล้องกับการวิจัยของ Khunsanong (2006) คือผลการค้นที่ได้รับไม่ตรงกับความต้องการไม่ทราบวิธีการแสดงรายละเอียดทางบรรณานุกรมผลการสืบค้นแต่ละรายการและไม่ทราบวิธีจำกัดผลการค้นเมื่อได้รับผลการค้นจำนวนมากเกินไป หากมีการเชื่อมโยงผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดซึ่งนิสิตมีความคุ้นเคยต่อการใช้งานและมีการเชื่อมโยงรายการสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่จากแหล่งสารสนเทศภายนอกห้องสมุดที่สัมพันธ์กันกับรายการผลการสืบค้นจากฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดโดยบุคลากรผู้ปฏิบัติงานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ นอกจากนี้ยังพบว่านิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคามมีความต้องการเข้าถึงผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้น่าจะเนื่องมาจากในปัจจุบันการเข้าถึงข้อมูลในเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสามารถทำได้โดยสะดวก ไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานที่ นิสิตสามารถสืบค้นและเข้าถึงสารสนเทศที่มีการเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ตได้ด้วยตนเอง จะเห็นได้จากวิธีการจัดการกับผลการสืบค้นกรณีที่ได้ผลการสืบค้นไม่เพียงพอกับความต้องการ พบว่าวิธีการที่ถูกนิสิตเลือกมากที่สุดคือสืบค้นจากฐานข้อมูลในอินเทอร์เน็ต

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ข้อเสนอแนะต่อการนำไปประยุกต์ใช้สำหรับห้องสมุดในการเลือกแหล่งข้อมูลสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่มีจำนวนมากและมีอัตราเพิ่มปริมาณอย่างต่อเนื่อง เพื่อทำรายการทางบรรณานุกรมเพื่อผู้ใช้ที่สืบค้นข้อมูลผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุด (OPAC) ดังนี้

1) ผลการวิจัยสะท้อนว่า สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคามมีนโยบายในการทำรายการทรัพยากรสารสนเทศเฉพาะที่มีในห้องสมุด ในฐานะผู้ให้บริการสารสนเทศ ห้องสมุดควรมีการศึกษาความต้องการและประเมินความพึงพอของผู้ใช้บริการเกี่ยวกับประเภท รูปแบบและเนื้อหาของทรัพยากรที่มีการทำรายการในฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดเพื่อเป็นแนวทางใน

การจัดหาและทำรายการในฐานข้อมูลใดๆ ของห้องสมุด อันจะนำไปสู่การใช้ทรัพยากรสารสนเทศที่เกิดประโยชน์ ตรงกับความต้องการและคุ้มค่าอย่างแท้จริง

2) จากผลการศึกษาพบความต้องการเข้าถึงสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรทั้ง 3 ประเภท อยู่ในระดับมากที่สุด ห้องสมุดในฐานะของผู้ที่ทำหน้าที่ในการจัดหาและให้บริการสารสนเทศจึงมีความจำเป็นต้องมีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรผู้ให้บริการ ทั้งในด้านความรู้ความสามารถในการสืบค้น เข้าถึงและเลือกแหล่งทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่มีการเผยแพร่แบบอิเล็กทรอนิกส์ ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการนำแหล่งสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ได้ผลิตขึ้นเองมาเผยแพร่และให้บริการ เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ เป็นต้น และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดรูปแบบการให้บริการทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสมกับลักษณะผู้ใช้บริการในปัจจุบัน เช่น การให้บริการตอบคำถามออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ของห้องสมุดหรือสื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น

3) ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากไม่ทราบว่าสามารถเข้าถึงสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ผ่าน OPAC ได้ จึงควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ใช้บริการได้ทราบบริการและจัดให้มีการฝึกอบรมการสืบค้นฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดเพื่อเข้าถึงทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์รวมถึงการให้คำแนะนำแสดงวิธีการใช้ระบบการสื่อสารข้อมูลสารสนเทศกับผู้ใช้ผ่านทางการแสดงผลบนจอภาพเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยจัดทำคู่มือช่วยค้นเพื่อแนะนำขั้นตอนการทำงานของระบบตลอดจนให้มีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องก่อให้เกิดความคุ้นเคยในการใช้ข้อมูลได้ดียิ่งขึ้นอันอาจจะนำมาซึ่งความสำเร็จในการสืบค้นต่อไปได้และมีใช้ประโยชน์ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างเต็มศักยภาพและคุ้มค่าต่อการดำเนินการทั้งด้านบุคลากรและงบประมาณ

การให้บริการของห้องสมุดในฐานะของสถาบันบริการสารสนเทศที่สนับสนุนพันธกิจของหน่วยงานที่สังกัด จำเป็นต้องมีการปรับให้เหมาะสมกับแหล่งสารสนเทศที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร้ข้อจำกัด ความต้องการและพฤติกรรมสารสนเทศของผู้ใช้บริการที่เน้นความสะดวกและรวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูล การปรับปรุงคุณภาพของข้อมูลสารสนเทศที่ให้บริการผ่านฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดในประเด็นความรวดเร็วในการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศ การตรวจสอบความถูกต้องของการเชื่อมโยงความทันสมัยในด้านเนื้อหาอีกทั้งการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบที่สามารถใช้ง่ายให้ครอบคลุมทุกสาขาและเพิ่มปริมาณข้อมูลในแต่ละสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องให้เพียงพอซึ่งอาจช่วยแก้ปัญหาการค้นข้อมูลในฐานข้อมูลไม่พบหรือผลการสืบค้นไม่ตรงกับความต้องการ อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างบริการของห้องสมุดโดยลดข้อจำกัดในเรื่องเวลาและสถานที่

References

Academic Resource Center, Mahasarakham University. (2016). **Best practice.** Retrieved January 20, 2016, from http://library.msu.ac.th/eng/index.php/aboutus/1. (In Thai).

Boonpal, K. (2002). **Alternative: Use of the IEEE database by the Faculty of Engineering students King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang.** Master thesis in Library and Information Sciences, Graduate School, Ramkhamhaeng University. (In Thai).

Charoensiri, S., Plienchote, S., & Wongsuwan, C. (2016). OAI-PMH: Harvester and Open Access Databases for WebOPAC. **PULINET Journal, 3**(3), 92-100. (In Thai).

Dalgleish, A., & Hall, R. (2000). Uses and perceptions of the World Wide Web in an information seeking environment. **Journal of Library & Information Science, 32**(3), 104–116.

Dhamduangsri, S. (2007). **The use of electronic information resources of graduate students of Mahasarakham University.** Master thesis in Library and Information Sciences, Graduate School, Khon Kaen University. (In Thai).

Henderson, T., & MacEwan, B. (1997). Electronic collections and wired faculty. **Library Trends, 45**(3), 488–498.

Inphrom, Y. (2008). **Information using behavior of undergraduates, Faculty of Humanities, Chiang Mai University.** Master thesis in Information Studies, Graduate School, Chiang Mai University. (In Thai).

Jinakhom, A. (2015). **The influence of the information quality on use, user satisfaction, and benefit on using the library Web OPAC of the private higher education institutions in Bangkok and its vicinity.** Master thesis in Business Administration, Graduate School, Bangkok University. (In Thai).

Kabmala, M., Bualert, S., & Dadpan, K. (2001). Use of internet information of the research in Public University, Ministry of University Affairs. **KKU Research Journal, 6**(2), 75-85. (In Thai).

Khan, S.I. (2017). **Electronic information resources: Access and use.** Retrieved February 23, 2016, from http://www.infosciencetoday.org/digital-information-system/electronic-information-resources-access-and-use.html.

Khunsanong, W. (2006). **Searching behavior and problems of user at Burapha University Library for audio – visual and electronic media searching from the web OPAC.** Chonburi: Burapha University. (In Thai).

Kulniti, C. (2010). **Information services and study fundamental.** (3rd ed). Bangkok: Odeon Store. (In Thai).

Leenaraj, P., Phatpheng, S., Phetchara, Y., Sutthiprapa, K., & Panomsiri, V. Expectations of faculty and graduate students of Khon Kaen University toward library services to support the research of the university. **Information, 21**(1), 31-45. (In Thai).

Library of Congress. (2003). **MARC Tag 856 - Electronic Location and Access (R).** Retrieved March 15, 2016, from https://www.loc.gov/marc/bibliographic/bd856.html.

_____ . (2006). **Frequently Asked Questions (FAQ).** Retrieved March 15, 2016, from https://www.loc.gov/marc/faq.html#definition

Namsorn, P. (2016, November 20). **Interview.** Librarian. Academic Resource Center, Mahasarakham University.

Network Development and MARC Standards Office. Library of Congress. (2003). **MARC 21 formats: guidelines for the use of field 856.** Retrieved April 20, 2016, from http://www.loc.gov/marc/856guide.html

Noikhumyang, P. (2009). **Auditing catalogue quality in the bibliographic database of the Central Library, Srinakarinwirot University.** Bangkok: Central Library, Srinakarinwirot. (In Thai).

Renwick, S. (2005). Knowledge and use of electronic information resources by medical sciences faculty at The University of the West Indies. **Journal of the Medical Library Association, 93**(1), 21–31.

Rithidech, K., Maitaouthong, T, & Panmekha, P. (2014). Information seeking behavior for doing research of the researchers in Kasikorn Research Center Co., Ltd. **Journal of Library and Information Science, 7**(1), 40-52. (In Thai).

Saitachote, T. (2010). **Auditing the catalogue accuracy of the Thai books in the information resource database of Burapha University Library.** Chonburi: Burapha University Library. (In Thai)

Stevenson, J. (1997). **Dictionary of library and information management.** Middlesex, T.W.: Peter Collin Publishing.

Sukhum, Y., & Phisalphong, K. (2014). The performance of classification and cataloging of information resources of governmental and Private University Libraries in Bangkok. **Journal of Humanities and Social Sciences, 22**(38), 225-244. (In Thai).

Sutthiprapa, K., & Loyfar, S. (2014). The role library in supporting Khon Kaen University graduate student's thesis process. **Information, 21**(1), 19-30. (In Thai).

Tantiwarapa, T. (2008). **Using and user's demand on electronic reference database of Northern Rajabhat University faculty staff.** Master thesis in Information Studies, Graduate School, Chiang Mai University. (In Thai).

Tumnanchit, B. (2014). **Knowledge and information systems.** Bangkok: Suan Dusit Rajabhat University. (In Thai).